
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

עיונים במכילתא דר' אשכול; ישמעאל: אגדה והלכה - 7108

תאריך עדכון אחרון 03-09-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: תלמוד והלכה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר יאיר פורסטנברג

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yair.furstenberg@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד 11:00-12:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

המכילתא היא מן החיבורים הפרשניים המוקדמים ביותר בספרות חז"ל. נתמקד בקריאה צמודה של מגוון דרשות מסוגות שונות בפרשות נבחרות במכילתא דר' ישמעאל, לשם הכרת דרכו של מדרש זה בהלכה ובאגדה. נכיר את עדי הנוסח של החיבור ונשווה למסורות חלופיות. נבקש לעמוד על תפיסות עולם הלכתיות ודתיות העולות מן החיבור, בהשוואה לחיבורים מדבי ר' עקיבא, לצד חשיפת מסורות פרשניות קדומות.

מטרות הקורס:

1. פיתוח רגישות טקסטואלית תוך הכרת התהליכים הטקסטואליים העומדים ברקע היצירה
2. היכרות עם מגוון גישות מחקריות ללימוד מדרש ההלכה
3. היכרות שיטת הפרשנות של המכילתא דר"י ויחסה לספרות מדבי ר' עקיבא.
4. שימוש ביקורתי בספרות מדרש ההלכה לשם הכרת השקפת עולמם של החכמים

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. למצוא את נוסחי המכילתא ולהעריך את טיבם
2. לזהות תופעות טקסטואליות שונות במכילתא, כגון עיבוד של מקורות קודמים, העברה והתאמה להקשרים טקסטואליים משתנים
3. לבחון את היסוד הפרשני של המדרש
4. להצביע על מגמות רעיונות העומדים ביסוד העיבוד במכילתא
5. לאפיין את העריכה של המכילתא

דרישות נוכחות (%) :

85%

שיטת ההוראה בקורס: קריאה צמודה של מקורות ודיון בספרות המחקר

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבנה המכילתא
עדי הנוסח של המכילתא
מסכתא דויסע
שיטות התנאים וסתם המדרש
השוואה למכילתא דרשב"י
מסכתא בחודש
חידושים בתמונת העולם הדתית
רבי וחכמי המכילתא

מסכתא נזיקין
בין המכילתא למשנה
מהפכות פרשניות בין מקרא להלכה

חומר חובה לקריאה:

מהדורות

ח"ש האראוויטץ, מכילתא דר' ישמעאל, ירושלים תשנ"ח
י"נ אפשטיין וע"צ מלמד, מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי, ירושלים תשט"ו
מ"י כהנא, קטעי מדרש הלכה מן הגניזה, ירושלים תשס"ה
ספר המכילתא דרבי ישמעאל: עם כל הפירושים, ירושלים תשע"ו

מחקרים נבחרים

ל' אליאס בר-לבב, מכילתא דרשב"י פרשת נזיקין: בין יצירה ערוכה לעריכה יצירתית, ירושלים תשס"ז
ל' אליאס, המכילתא דר' ישמעאל על פי עותק מעולה מן הגניזה, עבודת מוסמך תשנ"ז
ד' בויארין, 'הרהורים על הרמנוטיקה מדרשית: פרשת המן והשליו במכילתא', עיוני מקרא ופרשנות ג,
רמת גן תשנ"ג, עמ' 41-52
מ"י כהנא, המכילתות לפרשת עמלק: לראשוניותה של המסורת במכילתא דר' ישמעאל בהשוואה
למקבילתה במכילתא דרשב"י, ירושלים תשנ"ט
ר' רביב, 'לשאלת מהותה של הפעולה הפרשנית על פי היגדים שונים במכילתא דר' ישמעאל', תרביץ ע
(תשס"א), עמ' 177-188
א' רוזן-צבי, נוסח עריכה והרמנוטיקה במכילתא דר' ישמעאל, מסכתא דכספא, עבודת דוקטור, תשע"ו

A. Gvaryahu, *Twisting Words: Does Halakhah Really circumvent Scripture*, JJS 68
(2017): 260-283

A. Yadin, *Scripture as Logos: R. Ishamael and the Origins of Midrash*, Philadelphia
2004

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 60 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: